

Římská jména

Svobodný římský občan měl původně jen jedno jméno, ale později se vytvořilo pevné schéma tří jmen (to vyžadoval Caesarův zákon z roku 45 př. n. l.), a to: 1. **praenōmen** (jméno osobní/křestní, např. Marcus), 2. **nōmen gentile** (jméno rodové, např. Tullius), 3. **cognōmen** (příjmení, např. Cicero).

Sled všech tří jmen byl ustálen, ale nemusela se uvádět všechna; některé významné římské osobnosti jsou známy pod jménem rodovým (např. Ovidius; P. Ovidius Naso), jiné však naopak pod příjmením (např. Cicero; M. Tullius Cicero).

Postupně kognomina, kterých se později připojovalo i více, zatlačovala prenomina, která byla často vypouštěna. Ve 2. a 3. stol. n. l. jsou známy případy lidí s několika kognominy.

Vlivem křesťanství se koncem antiky užívalo opět jediného jména.

Praenōmen: vzdáleně připomíná naše křestní jméno; užívalo se sedmnácti prenomén: nejčastěji Aulus (A.), Gāius (C.), Gnaeus (Cn.), Decimus (D.), Lūcius (L.), Mārcus (M.), Pūblius (P.), Quīntus (Q.), Sextus (S. nebo Sex.), Tiberius (Ti. nebo Tib.), Titus (T.); vzácněji Appius(Ap.), Kaesō (K.), Mānius (M'.), Numerius (N.), Servius (Ser.), Spurius (Sp.).

Tato jména někdy vystihovala dobu narození (Lucius — za dne, Manius — zrána), jindy odkazovala na nějaké božstvo (Marcus na Marta, Tiberius na Tibera) nebo na nějakou zvláštnost (Gnaeus — mající strupatou pokožku).

Nōmen gentile: označovalo rod, k němuž římský občan patřil; bylo dokonce možno zjistit původ: téměř všechna jména římsko-latinských rodů končila na *-ius* (např. Tullius), jména etruského původu končila na *-as* nebo *-a* (např. Maecenas).

Cognōmen: sloužilo k rozlišování rodin uvnitř rodu. Původně ho dostávali občané pro nějakou specifickou vlastnost, např. Balbus (koktavý), Brūtus (nemotora, hlupák), Caesar (jméno dáno členu Juliů ve vzpomínce na slona, kterého zabil ve 2. punské válce), Calvus (plešatý), Catō (chytrý, mazaný), Catullus (catulus = mládě, štěně), Cicerō (pěstitel cizrny), Cincinnātus (kučeravý), Crassus (tlustý), Dentātus (zubatý), Flaccus (schlípý, ušatý), Longus (dlouhý), Nerō (silný, srdnatý), Nāsō (nosáč), Plautus (ploskonohý), Rēgulus (malý král), Rūfus (ryšavý), Scaevola (levák), Scipiō (berla, hůl), Sulla (světlovlasý), Tacitus (mlčenlivý). Tyto „přezdívky“ pak přešli i na potomstvo (srov. naše příjmení — Novák, Kučera, Kudrnáč, Tlustý, Horký). Některé osoby nebo rodiny si připojily ještě jedno příjmení (suprānōmen), které odkazovalo na válečný skutek (např. Africanus) nebo na milost některého božstva (např. Felix).

Dívky a ženy měly jen otcovo jméno rodové v ženském tvaru (např. Tullia); bylo-li dcer více, přidala se řadová číslovka (např. Iunia Tertia, zkráceně jen Tertia). Někdy se setkáváme s tvarem ženského jména + „f.“ (= filia) + kognomen otce v genitivu (nebo otcovo kognomen bez f., ale také v ženském tvaru), zřídka ženské jméno + genitiv manželova jména, v extrémním případě obojí; např. Caecilia Q. Cretici f. Metella Crassi = Caecilia Quinti Cretici filia Metella Crassi, tj. Caecilia Metella, otec: Q. Caecilius Metellus Creticus, manžel: Crassus.

Otroci: Dokud mívali Římané jen jednoho otroka, nazýval se např. Marcipor, Quintipor, Lucipor, což znamená, že je služebníkem (puer) Marka, Kvinta nebo Lucia. Později si otroci

ponechávali svá původní jména, k nimž byl popřípadě připojen genitiv jména pánova + „servus“; např. Aphrodisius Ploti C. (= Gai) ser(vus).

Propuštěnec: převzal osobní i rodové jméno svého pána a připojil k nim své původní (cizí) jméno jako příjmení, někdy se před původní jméno dal genitiv pánova premen a „libertus“, např. M. Tullius M. l. Tiro = M. Tullius Marci libertus Tiro.